

Kronika

450 000 kvadratkilometer glesbefolkad mark och mest stränder i världen. Varför kan vi inte få bo där vi vill, undrar Lars Fimmerstad.

Sjötomt åt alla!

Stockholm inom tullarna är en påle i Sveriges kött. Avundat, älskat, hatat och alltid föremål för samhällsingenjörernas lystna blickar. Folk där är olika. Främst för att de vill bo där. Det strider mot gängse svensk människouppfattning: Folk borde vilja ha grön miljö och bo i skogen.

Två bekymmer plågar särskilt samhällsingenjörerna:
1. Det är för billigt att bo i Stockholms innerstad. Hyrorna är för låga.
2. Det är för dyrt att bo i Stockholms innerstad. Bostadsrätterna är för dyra. Båda problemen vill politikerna lösa genom att göra det dyrare att bo i innerstan.

Kan människor välja bor de både i stan och på landet. Så hade nära hälften av hushållen det innan fastighetsskatter, byggmoms och planlagstiftning gjorde dubbelboendet till en nära nog oppnåelig lyx. Rika människor har alltid bott både på landet och i stan. Under en kort lycklig tid i Sveriges historia under mellersta 1900-talet höll den livskvaliteten på att bli allmän egendom. Men vanligt folk ska inte ha det bra, det är grundprincipen för despotiska samhällssystem. Folk ska barskrapas av fogden till existensminimum.

Vore det inte en intressant tanke att göra tvärtom? Inte utarma befolkningen utan återföra Sverige till sin forna levnadsstandard på boendets område? Vi har privilegiet att bo i ett land med ändlösa landområden. Det finns hur mycket mark för sommarstugebebyggelse som helst – även kring storstäderna. Det är bara att ändra på planlagstiftningen. Varje bonde kunde stycka av mark för sommarstugor. Om varje sjö tilläts släppa till ett par tomter kunde många få sjötomt. I Stockholms innerstad finns många tomma tomter. Om byggarna fick uppföra några skyskrapor med bostäder på Kungsholmen, på Söder, kring Globen och i Solna, vilken dröm!

Om byggarna fick uppföra några skyskrapor med bostäder på Kungsholmen, på Söder, kring Globen och i Solna, vilken dröm!

Mellan det expanderande Kista och Solna finns ett stort område med risig skog, en gång tänkt för bostäder. Där finns till och med en spökstation i tunnelbanan som aldrig kom till användning. Det väldiga Järvafältet, behöver det vara så väldigt? Nog kan det släppa till mark till bostäder. För tio år sedan lanserades beräkningar som visade att 20 000 lägenheter kunde byggas på vindarna i den existerande bebyggelsen i Stockholms innerstad. Givetvis gjordes det så krångligt att inreda vindarna att det blev en tumme av det projektet.

Om planprocessen för nya bostadsområden inte var evigt utdragen skulle Hammarby sjöstad vara färdig, Nackas stränder vara fyllda med terrasser med bostadshus... Vad politikerna bör göra för att lösa bostadsproblemet är att dra sig tillbaka. Dra ned på pålagorna på boendet, avskaffa fastighetsskatten och sänk byggmomsen. Kanske är dessa påpekanden amatörmässiga och orealistiska. Men var ligger realismen i politikernas tankar på att göra boendet ännu dyrare, ännu mer reglerat?

Sverige skiljer sig på en avgörande punkt från de tätbefolkade länderna i det övriga Europa: här finns hur mycket mark som helst. Teoretiskt sett. Men fanatisk planlagstiftning har lagt en död hand över landet som har förvandlats till en enda stor nationalstadspark där varje obebod backe, varje skräptomt förklaras ha unika naturvärden. En konstlad brist på fastigheter har skapats. Ändå vill människor bo där det finns så mycket bebyggelse som möjligt.

Varför inte fritt från miljöfundamentalism inventera områden som kan frigöras för stadsbebyggelse och sommarstugor? Vi vill njuta av våra tillgångar. Släpp dem lös!

30 november 1999
LARS FIMMERSTAD

Förlusten av poesin

Vico var inte den förste att förutspå civilisationens undergång, men han gjorde det på ett magnifikt sätt. Olav Wiström anmäler hans självbiografi.

Historien upprepar sig, heter det. Stoikerna företrädde en cyklisk tidsuppfattning, de menade att när ett mångtusenårigt "världsår" lupit till ända så går världen under i en väldig brand. Endast ett frö återstår varur en ny värld kan födas. En ny världscykel som är identiskt lik den föregående tar vid. Allt upprepas i detalj: händelser, individer, levnadslopp, konstellationer. Världscykel följer på världscykel i en ändlös rad. Denna cyklicitet övertog Nietzsche från stoikerna i sin lära om den eviga återkomsten. Deras slagord *amor fati*, kärlek till ödet, och ett lugnt acceptering av tillvaron sådan den är, gjorde han till sitt.

Idéhistoria

Giambattista Vico
Självbiografi
Öv: Hans Enoksson
Atlantis, 1999

Polybios tillhörde den stoiska Sciopikretsen och menade att Rom var på god väg att förverkliga världsstaten och den universella rättsordningen. I 700 år senare utvecklar Machiavelli sin idealstat som bärs upp av medborgaranda och medborgarfrihet. Sin historiesyn har han ärvt av Polybios och andra romerska historiskrivare såsom Tacitus. Denne förklarar historiska förlopp utifrån aktörernas moral.

Välde, sa Machiavelli, blomstrar och utvidgas när medborgarydorna är starka och när de privata intressena underordnas *res publica*. Men om njutningslystnad, penninghunger och egenintresse vinner försteget, försvagas staten och faller offer för yttre och inre fiender. Riken uppstår, blomstrar, dör och efterträds av andra. Förloppet är dock inte ödesbestämt, sa Machiavelli. Medborgarskapets förfall kan motverkas.

Upptrampad stig

Stigen var alltså väl upptrampad för den neapolitanske filosofen, juristen och retorikprofessorn Giambattista Vico (1668–1744) när han skrev sitt arbete *Den nya vetenskapen* som gäller människan och historien, inte naturen. Vico betraktade som historiefilosofins grundare.

Boken är emellertid dunkelt och skolastiskt skriven, en rörig blandning av rättshistoria, språkhistoria, kunskapsteori, teologi, etnologi och utläggningar om politik, litteratur och idéutveckling. Verket möttes med kallsinne i Neapel. Nu kan man dock ta del av det digra tankebygget och annat som Vico ägnade sig åt – pedagogik inte minst – på ett relativt lättfattligt sätt. Hans *Självbiografi* föreligger nämligen på svenska. Den är skri-

En rörig kompott. I "Den nya vetenskapen" blandar Vico diverse vetenskaper, där ibland rätthistoria och språkhistoria.

ven i tredje person singularis – inte pluralis majestatis. Tyvärr förmodas den av den snarstuckne Vicos ständiga tjat om akademiska tvister, äreräddningar av sig själv och ett evinnerligt fromhetspatos. Vico dog inte obemärkt, men hans idéer fick genomslagskraft långt senare. Först med Herder och Hegel, sedan med den franske historikern Jules Michelet. Vid julirevolutionen 1830, då borgarklassen segrade över den gamla aristokratin, såg Michelet historien som en ständigt pågående strid för friheten mot en till synes ödesbestämd samhällsordning. Jag har ingen annan mästare än Vico, sa han. Det var Vicos princip om levande kraft, att mänskligheten skapar sig själv, som attraherade. Oswald Spengler och Arnold Toynbee anamade i sin tur Vicos tes att interna uppgörelser och ineffektivitet gör slut på statsbildningarna.

Giambattista Vico

Vico har också haft stor skönlitterär betydelse. W B Yeats framställer således poetiskt hur politiska och religiösa strukturer vidgas kretsformigt, ända till dess att ursprunget går förlorat och strukturerna faller samman. Och temat för Joyces *Finnegans Wake* är hämtat därifrån:

The Vico road goes round and round to meet where terms begin.

Vetenskapsteoretiskt menar Vico att man bara kan ha fullständig kunskap om föremål som man själv har skapat. Gud har skapat naturen, det är bara han som har fullkomlig kunskap om den. Människorna har skapat talen och figurerna, därför är vår matematiska och geometriska kunskap så säkra. Vidare har människorna skapat språken och lagarna, staterna och

sederna. Därför vet vi mer om den historiska världen än om den naturliga.

Sedan människan har lämnat naturtillståndet kan hennes forntid delas in i tre åldrar: gudarnas, hjältarnas och människornas. Under gudarnas tidsålder dominerade religionen det sociala livet. Samlevnaden bestämdes av riter och tabun, skriftspråket var hieroglyfiskt. Hjältarnas tidsålder är för Vico synonym med den homeriska. De homeriska skrifterna ska dock inte bedömas med senare tiders smaknormer som måttstock. De måste förstås utifrån den mer opolerade tid som de återspeglar. Pseudomyter från vår tid bör inte appliceras på de homeriska skrifterna. Homeros är, menar han, bara ett samlingsnamn för ett stort antal författare som utgick från en lång folklig tradition. När rapsodernas muntligt improviserade hjältesånger övergick till skriften text är fortfarande omstritt, men få ifrågasätter den snillrike traditionsförmedlaren Homeros historiska existens. Han var mer än en simpel kompilator.

Vetenskapsteoretiskt menar Vico att man bara kan ha fullständig kunskap om föremål som man själv har skapat.

Människornas tidsålder präglas slutligen av förfinade seder som så småningom leder till att människan förvecklas. Först blomstrar konst, vetenskap och abstrakt tänkande, därefter fördäras sederna. Framför allt försvagas den poetiska inbillningskraften. En civilisations rikedomar och framsteg underminerar själva grundvalen för civilisationens existens. Nya heroiska och barbariska folk tar över, civilisation och förfining följer efter hand, historien upprepar sig. Men, och det är viktigt, uppreppningen tar sig alltid nya former.

Det människan vinner i form av civilisation och framåtskridande får hon betala med förlusten av ursprunglighet och naiv kraft att kunna skada tingens substans. Det är Vicos credo. Inte konstigt därför att han återupptäcktes av romantikerna under 1800-talet. All historisk kunskap syftar till att nå kunskap om oss själva och våra bevekelsegrunder för att nå det ena eller andra målet. Den tesen är det inte svårt att skriva under på.

OLAV WISTRÖM

Citatet

Bioitiern Proxinos visade redan som gosse sitt begär att en gång bli en stor och i staten betydande man. Till den änden kostade han på sig en dyr undervisning av leontinern Gorgias. När han tillhört dennes klientel en tid ansåg han sig mogen att framträda som folklédare... För att föra befäl och så resultat räckte det enligt hans mening med att berömma dem som skötte sig väl och låta bli att berömma dem som skötte sig illa. Och följden blev att goda och ädelsinnade människor tyckte om honom och villigt samarbetade med honom, men orättfärdigt folk bedrog och föraktade honom som ett lätt byte. När han dog var han omkring de trettio.

- Xenofon, *Anabasis*, 2:a boken